

НЕУЗУАЛЬНІ ОДИНИЦІ ЯК КОМПОНЕНТ МЕТАМОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Найважливішою функцією політичного дискурсу є функція переконання та політичної пропаганди, яка дає можливість формувати в соціумі думки та оцінки, що необхідні авторові дискурсу. Саме тому сучасний український політичний дискурс насичений не лише інформацією про суспільне життя, а й аргументованими оцінками певних ситуацій, які автор політичного дискурсу може передати через метамовні елементи (метамовну рефлексію).

У лінгвістичних працях поняття “метамовні елементи” визначають як словесне оформлення суджень про мову і мовлення на підставі операцій метамовної свідомості, пов’язаних з інтерпретацією мовного коду [4, с. 325].

М. Л. Макаров визначає метамовні елементи як “частину спілкування, яка спрямована на саму себе, на спілкування загалом і його різні аспекти: мовну тканину дискурсу, його стратегічну динаміку, структуру обмінів і трансакцій – фаз інтеракції, комунікативних ролей, взаємодії з контекстом, регуляцію міжособистісних і соціальних аспектів взаємодії, норми спілкування, процеси обміну інформацією та її інтерпретації, ефективність каналу комунікації тощо” [3, с. 198].

Метамовні елементи забезпечують соціально допустиме, ситуативно детерміноване, ефективне спілкування щодо реалізації комунікативних намірів політичного оратора, а також психологічно комфортний перебіг комунікативного акту на всіх його етапах. Ситуативна детермінованість пов’язана з тим, що залежно від характеру екстралінгвальної реальності учасникам комунікативного процесу треба постійно обирати оптимальні метакомунікативні одиниці для реалізації своїх комунікативних намірів. Від оптимальності окреслених висловлень, а також від того, наскільки реципієнт схильний до перцепції повідомлення, залежить успіх мовленнєвого спілкування для політичного оратора.

Метамовні елементи є вторинною комунікацією (метакомунікацією). Відмінність метакомунікації від первинної комунікації полягає в наступному: у процесі комунікації адресант відправляє адресату повідомлення; у процесі метакомунікації адресант відправляє повідомлення про повідомлення, тобто метаповідомлення; окрім цього, метакомунікація можлива лише за наявності комунікації.

Очевидно, що комунікативна функція власне дискурсу та метамовних елементів дискурсу неоднакові. Основним завданням метатексту є спрямувати реципієнта до сприйняття інформації політичного оратора відповідно до його інтенцій, тобто метамовні елементи певним чином інструкують адресата, як сприймати чи реагувати на основний текст повідомлення; інакше кажучи, комунікація здійснюється не стільки з метою проінформувати, скільки з бажанням проінструктувати, як сприймати певну інформацію.

Отже, метамовні елементи є невід'ємною складовою політичного дискурсу, оскільки кожен політичний оратор, відображаючи у своїх промовах суб'єктивне бачення дійсності, звертаючись при цьому до численних культурних набутків суспільства, їх символів, контекстних фонових знань, представляючи актуальну й суспільно значиму інформацію, так чи інакше інструктує адресата, як сприймати чи реагувати на повідомлення, використовувачи метаоператори у формі лаконічних та семіотично насичених текстів (експліцитно) або через здогадки та гіпотези (імпліцитно), що впливають на загальні механізми сприйняття повідомлення [2].

Класичними проявами імпліцитних метамовних елементів є графіко-морфемні та графіко-лексичні гібриди, ігрова фонетизація письма, авторська метафора, семантична трансформація стійких лексичних сполук тощо.

Такі мовні форми є відхиленням від мовної норми (узусу), вони допомагають не лише передати необхідне повідомлення, а й акцентувати увагу на важливих для політичного оратора деталях розмови, коригувати процес спілкування, тобто допомагають реалізувати комунікативні наміри (є вторинною комунікацією). У межах комунікативної ситуації неузвальні утворення є маркерами нестандартної, прагматично значимої інформації.

Ю. Д. Апресян зазначає, що всі мовні аномалії можна пояснити неправильним вибором граматичних або словникових одиниць (обрана мовна одиниця не виражає усталеного сенсу), або тим, що мовні одиниці неправильно скомбіновані. Очевидно, що далеко не будь-яке логічне протиріччя породжує мовну помилку, тобто факт, який у лінгвістиці називають словами “порушення узуальних норм української мови” [1]. Очевидно, що цю неправильність (неузальність) промовисто і навмисно допускає політичний оратор.

І. А. Якоба окреслює такі причини поширення неузвальних одиниць: прагматичні установки автора; прихована маніпуляція як спосіб досягнення поставленої мети шляхом приховуваного неусвідомлюваного впливу на співрозмовника; флірт – залучення уваги об'єктів з метою підвищення власної значимості, підвищення настрою і впевненості в собі, встановлення доброзичливого контакту

(при цьому часто можемо спостерігати зниження стилістичних стандартів); шифрування з метою розваги, залучення уваги, відточування навичок дотепності, розвитку почуття гумору, зменшення психологічної дистанції під час комунікації (так званий ефект зближення за допомогою поділу таємниці); шифрування розглядають як засіб, що спонукає адресанта повідомлення до шифрування, а реципієнта до дешифрування [5].

Отже, неузвальні одиниці у політичних текстах виконують функцію вторинної комунікації, тобто містять у своєму складі аргументовану оцінку певним подіям, ситуаціям тощо, сприяють комунікативній взаємодії політичного оратора та реципієнта.

Література:

1. *Апресян Ю. Д.* Языковые аномалии: типы и функции. Res Philologica: Филологические исследования памяти академика Г. В. Степанова (1919–1986). Под ред. Д. С. Лихачева. М.–Л.: Наука, 1990. С. 50–71.
2. *Воловенко І. В., Біденко Є. В.* Структура та специфіка метакоментарів у політичних текстах: матеріали I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. “Досягнення і перспективи науки, освіти та виробництва”. К., 2020. С. 90–92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://openscilab.org/wp-content/uploads/2020/12/dosjagnennja_i_perspektivi_nauki_osviti_ta_virobnictva-2020.pdf.
3. *Макаров М. Л.* Основы теории дискурса. М.: ИТДГК “Тнозис”, 2003. 280 с.
4. *Саввич І.* Знак у метамовній рефлексії (на матеріалі малої прози Андрія Содомори). Вісник Львівського університету. Серія філологічна 70. С. 323–334.
5. *Якоба І. А.* Языковая игра в интернет-коммуникации. GISAP. Philological sciences. 2013. № 1. С. 90–92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/phs_2013_1_26.

Е. И. Волощенко
Днепр, Украина

ОККАЗИОНАЛЬНОЕ СЛОВООБРАЗОВАНИЕ В КУЛИНАРНО-РАЗВЛЕКАТЕЛЬНОМ ТЕЛЕДИСКУРСЕ

Теледискурс – это актуальный произнесенный текст, который связан с телекоммуникацией; использование языка телевизионных СМИ в диалоге, в социальном контексте. При этом важно, что лингвистический анализ охватывает такие языковые единицы, которые больше, чем предложение.